

ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЧАСУ В РОМАНАХ ОДРІ НІФФЕНЕГТЕР

Наталія БОРИСОВА

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної філології, перекладу та методики навчання
Університету Григорія Сковороди в Переяславі
вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав
ORCID: 0000-0003-2902-106X
natalieborysova@gmail.com*

Стаття присвячена дослідженню лексичних засобів вираження часу в романах Одрі Ніффенегтер “The Time Traveler’s Wife” та “Her Fearful Symmetry”. Час у цих творах є не просто хронологічним тлом, а ключовою концепцією, що визначає структуру сюжету, характери персонажів та сприйняття подій читачем. У романі “The Time Traveler’s Wife” аналізується нелінійність часу, що відображається через специфічні лексичні одиниці. Досліджуються часові маркери – слова та словосполучення, що вказують на конкретний час або період (наприклад, дати, дні тижня, позначення віку), а також лексика, що передає суб’єктивне сприйняття часу різними персонажами. Особлива увага приділяється лексичним засобам, що створюють ефект розірваної хронології та відображають хаотичні переміщення головного героя в часі.

У романі “Her Fearful Symmetry” час постає як багатовимірна категорія, що поєднує минуле, теперішнє та майбутнє. У цьому творі важливу роль відіграють символічні лексичні засоби, що підкреслюють зв’язок між часовими вимірами та просторовими аспектами. Аналізується використання лексичних повторів, що створюють відчуття циклічності, метафор часу, що дозволяють осмислити час через образи та порівняння, та епітетів, що додають емоційного забарвлення часовим описам. Розглядається роль лексики, що передає атмосферу загадковості та містичності, характерну для цього роману.

У статті досліджується функціональне навантаження лексичних засобів у контексті філософських уявлень про час, закладених у текстах. У текстах творів аналізується, як лексика сприяє створенню певного емоційного настрою, пов’язаного з плином часу, пам’яттю, втратою, надією та іншими переживаннями. Особлива увага приділяється взаємодії лексичних прийомів із загальною стилістикою романів, що дозволяє глибше зрозуміти роль часу як наративного інструмента, що формує не лише сюжет, але й емоційний вплив на читача. Дослідження охоплює аналіз іменників, прислівників, прикметників, дієслів та інших частин мови, що

експлікують час, що дозволяє комплексно дослідити проблему вираження часу в романах Одрі Ніффенеггер.

Ключові слова: лексичні засоби, темпоральність, художній наратив, символика, хронологія, часові маркери.

LEXICAL MEANS OF EXPRESSING TIME IN NOVELS AUDREY NIFFENEGGER

Natalia BORYSOVA

*PhD in Pedagogy, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Philology,
Translation and Teaching Methods
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav
30 Sukhomlynsky str., Pereiaslav
ORCID: 0000-0003-2902-106X
natalieborysova@gmail.com*

The article analyzes lexical means of expressing time in Audrey Niffenegger's novels "The Time Traveler's Wife" and "Her Fearful Symmetry". Time in these novels is not just a chronological background but a key concept that determines the structure of the plot, characters' characters, and the reader's perception of events. The novel "The Time Traveler's Wife" analyzes the non-linearity of time, which is reflected through specific lexical units. Time markers – words and phrases that indicate a specific time or period (for example, dates, days of the week, age), as well as vocabulary that conveys the subjective perception of time by different characters are studied. Particular attention is paid to lexical means that create the effect of a broken chronology and reflect the protagonist's chaotic movements in time.

In the novel "Her Fearful Symmetry", time is a multidimensional category combining past, present, and future. In this novel, symbolic lexical means play an important role, emphasizing the connection between temporal dimensions and spatial aspects. The use of lexical repetitions that create a sense of cyclicity, time metaphors that allow us to comprehend time through images and comparisons, and epithets that add emotional color to temporal descriptions are analyzed. The article also examines the role of vocabulary that conveys the atmosphere of mystery and mysticism characteristic of this novel.

The article examines the functional load of lexical means in the context of philosophical ideas about time embedded in the texts. The texts of the works are analyzed to see how the lexicon contributes to creating a certain emotional mood associated with the passage of time, memory, loss, hope, and other experiences. Particular attention is paid to the interaction of lexical devices with the general style of the novels, which allows us to better understand the role of time as a narrative tool that shapes the plot and the emotional impact on the reader. The study covers the

analysis of nouns, adverbs, adjectives, verbs and other parts of speech that express time, which allows for a comprehensive study of the problem of expressing time in Audrey Niffenegger's novels.

Key words: *lexical means, temporality, literary narrative, symbolism, chronology, time markers.*

Постановка проблеми. У художній літературі мова відіграє вирішальну роль у створенні часового континууму, впливаючи на побудову оповіді, формування атмосфери та передачу смислових нюансів. У романах Одрі Ніффенеггер “The Time Traveler’s Wife” та “Her Fearful Symmetry” час перестає бути простою хронологією, перетворюючись на концептуальну основу, що визначає сюжет, характери та читацьке сприйняття. Аналіз цих творів ставить за мету дослідити, як саме авторка використовує мовні засоби для відображення різних вимірів часу: його плинності, циклічності, суб’єктивності та взаємозв’язку з простором. Нелінійність часу у “The Time Traveler’s Wife” зумовлює використання специфічних мовних стратегій для передачі змінних часових перспектив, тоді як у “Her Fearful Symmetry” час артикулюється через символіку, містичні мотиви та діалог між минулим і сучасним. Ключовим завданням є ідентифікація та систематизація мовних інструментів, за допомогою яких авторка конструює складну часову структуру текстів, що передбачає аналіз граматичних, лексичних, стилістичних та наративних прийомів. Це дослідження покликане з’ясувати, як лексичні засоби відображають філософські концепції часу, втілені в текстах, та їхню роль у створенні емоційного резонансу з читачем.

Аналіз останніх українських та зарубіжних досліджень і публікацій. Проблема вираження часу в літературі є актуальною і широко досліджується як українськими, так і зарубіжними науковцями. Наукові розвідки охоплюють різні аспекти цієї проблеми – від лінгвістичного аналізу мовних засобів до літературознавчого аналізу художніх текстів. Роботи, присвячені творчості Одрі Ніффенеггер, демонструють, наскільки важливим є дослідження часу у сучасній літературі. Серед українських дослідників, які присвятили свої роботи вивченню проблем вираження часу в літературі, зокрема в англомовних текстах, можна виділити А. Бабенко, О. Бакуменко, О. Бачишину, Н. Борисову, Н. Гошилик, О. Ігіну, В. Лаговську, В. Ладовиру, А. Савчук, Т. Ускову та інших. До когорти зарубіжних дослідників, які зробили значний внесок у розвиток лінгвістичних та літературознавчих теорій часу, віднесемо Д. Крістал (D. Crystal), В. Еванс (V. Evans), В. Кляйн (W. Klein), Д. Мангер (D. Munger), Е. Сігал (E. Segal) та інших. Проте дослідження лексичних засобів вираження часу в романах Одрі Ніффенеггер у цих наукових розвідках зроблено лише частково, тому доцільно звернутися до цієї проблеми знову.

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі лексичних засобів вираження часу в романах Одрі Ніффенеггер, що дозволяє глибше зрозуміти авторський задум, особливості її стилю та вплив її творчості на читача.

Виклад основного матеріалу дослідження. В художній літературі мова відіграє ключову роль у створенні відчуття часу, впливаючи на сюжет, атмосферу та зміст. У романах Одрі Ніффенеггер “The Time Traveler’s Wife” та “Her Fearful Symmetry” [1] час – це не просто хронологія, а концепція, що формує розвиток подій, характери героїв та враження читачів. Аналіз цих творів дозволяє дослідити, як авторка використовує лексичні засоби для відображення різних граней часу: його плинності, циклічності, суб’єктивного сприйняття та зв’язку з простором. У “The Time Traveler’s Wife” нелінійність часу відображена за допомогою особливих мовних конструкцій, а в “Her Fearful Symmetry” час проявляється через символізм, містику та взаємодію минулого із сучасністю. Дослідження цих мовних засобів допоможе зрозуміти, як вони відображають філософські уявлення про час та впливають на емоції читача.

Хід часу в романі Одрі Ніффенеггер “The Time Traveler’s Wife” дуже відрізняється від реального. У своєму романі авторка дарує головному герою свободу дій у часопросторі. Цим роман і цікавий для дослідження, адже дії розгортаються не лише в рамках теперішнього лінійного часу, а відкидають читача в минуле, надаючи нагоду краще зрозуміти як героя, так і саму історію.

Оповідь у романі ведеться від імені двох головних героїв – подружжя Клер та Генрі, які виступають одночасно оповідачами. Цей прийом одразу ж створює для читача дві різні призми сприйняття реальності. Таким чином, окрім часових шарів минулого та теперішнього, у творі виникають ще два світоглядні виміри: бачення жінки та бачення чоловіка. Відповідно до ідей Н. Гошилик про «образ часу» [2, с. 7] час стає відчутним завдяки матеріальному простору та розвитку подій у ньому. Усвідомлюючи складність сприйняття такого багат шарового тексту, авторка вдається до використання точних часових маркерів: перед кожною новою подією вона зазначає дату, а часто й конкретний час та вік головних героїв, зокрема:

“Saturday, April 6, 1996, 5:35 a.m. (Henry is 32, Clare is 24)” [1, p. 222].

“Sunday, April 7, 1996, (Henry is 32 and 8, Clare is 24)” [1, p. 222].

Таким чином прослідковуються точні дати, адже у творі описані події від 1966 р. до 2053 р. За такої кількості та частоти часових подорожей героя дуже легко заплутатися та втратити послідовність того, що відбувається в романі. Але для змалювання повної картини подій таких записів замало і тому письменники вдаються до використання різноманітної лексики, яка так чи інакше наштовхує читача на потрібний час події.

Щоб зрозуміти, що таке художній час, необхідно провести чітку межу між ним та іншими пов’язаними поняттями: темпоральністю (часовою організацією тексту), лінгвістичним, мовним, граматичним та контекстуальним часом. Мовний час – це безпосередні мовні засоби, що передають часові значення та відношення. Натомість лінгвістичний час – це наукова теорія, що пояснює, як функціонує мовний час, тобто це теоретичне обґрунтування мовних засобів вираження часу [3, с. 30].

Тут треба чітко розмежувати загальне поняття часу, лексичний та граматичний часи. Загальне поняття часу полягає в тому, що час так само як і простір є основною формою існування матерії, вони є абсолютно невід'ємними критеріями реальності і абсолютно не залежать від людського сприйняття. Граматичний час виражається за допомогою дієслова і є найбільш типовим проявом часу. Він виражає тільки минуле, теперішнє або майбутнє стосовно моменту мовлення, не надаючи чіткого розуміння моменту дії. Тобто ми можемо знати, що дія відбулася, але не знатимемо, чи відбулася вона сьогодні вранці чи десять днів тому.

Для вираження більш конкретного часу використовують такі лексичні засоби його позначення, як частини мови. Це можуть бути числівники, які позначають час чи дату, прислівники часу, іменники, які вказують на певний відрізок часу, прийменники часу. Слід сказати, що вони перетинаються між собою, наприклад, числівник може слідувати за прийменником.

Лексичні одиниці мови виконують функцію позначення різних часових категорій: минулого, теперішнього та майбутнього. Для опису минулих подій використовуються прикметники (*previous*), прислівники (*before*) та іменники (*history*). Теперішній час відображається за допомогою таких іменників та конструкцій, як *now*, *at the moment*, *today*. Події, що відбудуться в майбутньому, позначаються словами *tomorrow*, *next*, *future* та іншими відповідними лексемами.

Прийменники є важливими інструментами для вираження часових значень, вказуючи на конкретний момент, тривалість або інші часові параметри. В англійській мові прийменники *at*, *on* та *in* часто використовуються для цієї мети. Варто зазначити, що вирази з цими прийменниками можуть також функціонувати як прислівники часу.

1. Прийменник *at* використовується, коли треба вказати годину (*at three o'clock*, *at 5:30*), час відведення для вживання їжі (*at supper*, *at lunch*), на окремі частини доби (*at dawn*, *at night*), а також на свята (*at Easter*, *at Christmas*). Також використовується, щоб вказати на початок чи кінець (*at the beginning*, *at the end*), або коли у словосполученні є слово *time* (*at that dangerous time*).

“*At 6:00 p.m. I race home from work and attempt to make myself attractive*” [1, p. 9] (Прийменник *at* використано, щоб вказати конкретну годину, коли відбулася дія).

“*At this time of year there ought to be apples, small and sour and munched by deer, but edible*” [1, p. 29] (Конструкція *at this time of year* вказує на конкретний період у році та дає читачеві розуміння про пору року залежно від контексту).

“*He is exhausted, and yet sleeps as though at any moment he may jump up and run*” [1, p. 111] (У цьому прикладі використано конструкцію *at any moment*, що вказує на готовність виконувати дію в будь-який момент).

“*Clare, very few people meet their soulmates at age six*” [1, p. 116] (Тут за допомогою прийменника *at* автор вказала на вік героїні в момент, коли відбувалася певна дія).

“*At the end of August my parents informed me that if I didn't 'perk up' I wouldn't be going to school that fall...*” [1, p. 307] (Авторка не вказує точної дати, проте,

використовуючи конструкцію *at the end of*, тим самим розмежовує місяць «серпень» на певні частини, а в цьому конкретному прикладі розглядається саме кінець місяця).

2. *On* вживається коли потрібно вказати конкретну дату (*on March 7th*), день тижня (*on Friday, on Tuesday*), чи особливий день (*on birthday*).

“*It begins with September 23, 1977, and ends sixteen small, blue, puppied pages later on May 24, 1989*” [1, p. 11] (Прийменник *on* вказує на точну дату).

“*It’s 4:03 a.m. on a supremely cold January morning and I’m just getting home*” [1, p. 23] (Окрім вказаного місяця та частини дня, маємо конкретний час дії).

“*At school on Monday, everybody looks at me but no one will speak to me*” [1, p. 75] (Прийменник *on* вказує на день тижня).

“*Henry wearing a tuxedo, undoing the studs of his shirt with shaking hands on my eighteenth birthday*” [1, p. 8] (День народження відіграє роль особливого дня, який має конкретну дату, прийменник *on* вказує на нього).

“*A few years ago, you showed up at Meadowlark on Christmas Eve and told me about it*” [1, p. 164] (*Christmas Eve* також відсилає до точної дати, а конструкція *a few years ago* говорить, що дія відбулася певний час тому).

3. Прийменник *in*, на противагу *on*, вказує на певні моменти часу, не конкретизуючи день чи годину. Тобто він вказує на певний проміжок часу, в якому відбувалась певна дія. Наприклад: *in the winter, in 1843, in the 20th century*.

“*It was found in the palace of the King of Delhi in 1857*” [1, p. 8] (Використано прийменник *in*, оскільки вказано лише рік, як проміжок часу, без конкретних дат).

“*It’s about 1:30 in the morning when we walk in the door of Meadowlark House*” [1, p. 130] (*In the morning* також вказує на проміжок часу, а *about* тут говорить про приблизний час).

“*It is January in my present, and Clare and I are struggling*” [1, p. 77] (*In the present* також являє собою проміжок часу, який не конкретизований датами, але дає розуміння, що дія відбувалася в певний проміжок теперішнього часу).

Також *in* вживається, щоб вказати, що дія відбудеться через якийсь проміжок часу: *in ten minutes* – через десять хвилин, *in an hour* – через годину, *in seven days* – через сім днів.

“*It’s on Channel 60 in five minutes*” [1, p. 133].

“*Yes, we’re going to get married. In a few years, when Clare is out of school*” [1, p. 92].

В обох випадках *in* має значення «через», вказуючи на певний проміжок часу, після спливу якого відбудеться дія.

4. Прийменник *for* вказує на безперервну дію, яка відбувалася протягом певного періоду часу, не виходячи за його межі (*for six days* – протягом шести днів, *for thirty minutes* – протягом тридцяти хвилин).

“*It’s because for you none of it has happened yet, but for me, well, I’ve known you for a long time*” [1, p. 10] (Окрім конструкції *for a long time*, що вказує на протяжність дії, присутній прислівник *yet*, який вказує на те, що дія ще не відбулася).

“So, you were stuck reading old Reader’s Digests **for three days**, living on sardines and ramen noodles” [1, p. 12].

“She was on the news every night **for months**” [1, p. 49].

В усіх трьох випадках *for* вказує на тривалість. Тобто дія відбувалася впродовж вказаного часу. Що дає читачеві можливість точно уявити заданий проміжок часу та краще зрозуміти показаний у творі час.

“He’s been gone **for a while**, and he’ll be back in the fall of 1991” [1, p. 311] (В цьому випадку *for* ужито у сталому виразі *for a while*, що виступає прислівником).

5. Прийменник *since* використовують щоб вказати момент у минулому, з якого почалася якась дія (*since 2003, since last year*).

“You’re talking about somebody I’ve known **since I was six**” [1, p. 108] (У цьому прикладі *since* вказує на те, що дія почалася з моменту, коли головна героїня була шестирічною).

“We’ve been here **since yesterday** and I’ve been just kind of creeping around...” [1, p. 126] (Тут прийменник *since* вжито із конкретним днем, тобто він вказує, з якого дня триває дія).

“...**since I’ve moved to Chicago**, I don’t have anybody to cook for, so I haven’t been motivated to work on it” [1, p. 12] (І нарешті *since* говорить про дію, початковою точкою якої є попередня дія).

6. Прийменник *during* вживається, щоб сказати, що якась дія відбувається протягом певного відрізка часу (*during the day, during the lesson*). Схожий за вживанням прийменник *while* вказує на дію, яка відбувалась паралельно з іншою.

“I have been sent here to show you some things you can’t see **during the day**” [1, p. 25] (Дія відбувалась протягом усього дня).

“I remember being allowed to come into the living room **during a party** my parents were giving...” [1, p. 81] (Дія відбувалась від початку вечірки і до її кінця).

“Gomez is the only person I know who smokes **during a meal**” [1, p. 182] (Дія відбувається або повторюється протягом вказаного відрізка часу, від його початку і до кінця).

“People who time travel aren’t supposed to go around talking to regular people **while they visit their times**, because we might mess things up” [1, p. 37] (За допомогою прийменника *while* показано паралельність двох дій).

“...Gomez almost sets his own hair on fire **while lighting the candles**” [1, p. 97] (Як і в попередньому прикладі, *while* вжито, щоб показати, що одна дія відбувається паралельно іншій).

7. Прийменник *by* вживається, щоб вказати, що якась подія має відбутися до зазначеного часу або події (*by 7 o’clock – до сьомої години, by the time he gets back – до його повернення*).

“She was pretty much blind **by then**” [1, p. 13] (Прийменник *by* показує, що дія продовжувалася до певного часу).

“...**by the end of the hour** he seems like maybe he’s not going to kill me this time” [1, p. 215] (Як і в попередньому випадку, дія продовжується до вказаного моменту).

*"I've got to be back **by eleven**"* [1, p. 190] (В цьому випадку дія має відбутися до зазначеного часу).

8. Прийменник *until* використовується, щоб сказати, що якась дія буде тривати до якогось конкретного моменту або до початку іншої дії (*until he succeeded* – доки він не досяг успіху).

*"So, in the future, you can watch me lurch along into each memory **until I've got the complete set**"* [1, p. 152] (Прийменник *until* вказує, що дія відбувалася до моменту початку іншої дії).

*"...the baby becomes heavier and heavier, **until I can barely lift it**"* [1, p. 266] (Подібно попередньому прикладу, *until* показує дію, яка відбувалася до початку іншої).

*"But the human genome won't be sequenced **until 2000**"* [1, p. 229] (Тут *until* вказує на дію, що буде продовжуватися до зазначеного часу).

У своєму романі О. Ніффенеггер вдалася до використання різних засобів позначення художнього часу. Одним із таких засобів є прислівники часу, які позначають час та тривалість дії, її початок, межу, повторюваність та відповідають на запитання коли? Прикметники часу можна розділити на три групи: прислівники визначеного часу; прислівники невизначеного часу; прислівники тривалості часу [4, с. 635].

1. До першої групи належать найпоширеніші прислівники часу, що вказують на певний момент у минулому, теперішньому або майбутньому. До них належать: *now, today, yesterday, tomorrow, etc.* Ще прислівники такої групи можуть утворювати комбінації зі словами *last, next, ago, this: last week, next year, a month ago*. Застосування їх у реченні дає чітке розуміння часу стосовно моменту мовлення.

*"Henry who loves me in the past and the future must love me **now** in some bat-squeak echo of the time"* [1, p. 9] (На час вказує не тільки прислівник *now*, а і конструкція *in the past and the future*, що вказує на певний час, у межах якого відбувається якась дія).

*"I wonder if **today** is the day we are supposed to meet for the first time or if it's some other day"* [1, p. 29] (Знову, окрім *today*, що вказує на точний день, маємо конструкцію *the day we are supposed to meet*, з якої розуміємо, що йдеться про конкретний день, але в цьому прикладі вона не надає чіткого розуміння часу, адже дія ще не відбулася, і не зрозуміло, коли відбудеться).

*"**Yesterday** I ran along the beach, which was pleasant but not something to do this morning"* [1, p. 189] (У цьому реченні подано дві вказівки часу, які його конкретизують. Зрозуміло, що вчора відбувалася певна дія і цього конкретного ранку).

*"You told me **a few years ago** that you memorized the dates from this list"* [1, p. 11] (*A few years ago* дає розуміння, що дія відбулася деякий час тому).

*"You can't just stay up here and drink **for the next twenty years**"* [1, p. 159] (Конструкція *for the next twenty years* вказує на те, що дія буде продовжуватися у майбутньому).

“*What exactly did we decide, **the last time you saw me?***” [1, p. 300] (На противагу попередньому прикладу, конструкція *the last time you saw me* відсилає до дії, яка відбувалася в минулому).

2. Друга група прислівників вказує, коли стосовно теперішнього часу відбувалась та чи інша подія. Вони не вказують конкретний момент часу, тому називаються прислівниками невизначеного часу [5]. В цю групу входять: *yet* – *ще не*, *already* – *вже*, *still* – *все ще*, *before* – *до*, *after* – *після*, *lately* – *недавно*, *recently* – *останнім часом*, *soon* – *скоро*, *previously* – *раніше*, *at last* – *в кінці кінців*, *at once* – *відразу ж*, *soon* – *скоро та інші*.

“*It’s because for you none of it has happened **yet**, but for me, I’ve known you for a long time*” [1, p. 10] (Прислівник *yet* вказує на те, що дія на момент мовлення ще не відбулася, а словесна конструкція *for a long time* виражає протяжність певної дії).

“*It’s easy to be omniscient when you’ve done it all **before***” [1, p. 27] (*Before* вказує на дію, яка відбувалася раніше).

“*I mean, as considering that he’s been time traveling a lot **lately***” [1, p. 296] (*Lately* вказує, що дія відбувалася незадовго до моменту мовлення).

3. Прислівники тривалості включають у себе такі слова та словосполучення, як: *ago*, *all day/night long*, *(not) any more*, *(not) any longer*, *no longer*, *no more*. А також можуть виражатися сполученнями з прийменниками *by*, *during*, *for*, *to*, *till*, *since*.

Прислівники частоти дії грають дуже важливу роль в англійській мові. Відповідаючи на питання «як часто?», їх весь час використовують. Умовно їх можна поділити на дві групи: визначеної частоти та невизначеної частоти [6, с. 216].

1) До першої групи належать такі прислівники, як: *daily* – *щодня*, *annually* – *щороку*, *every day/hour/year* – *щодня/щогодини/щороку*, *once a week/ month* – *раз на тиждень/місяць*.

“*Charisse and I have seen you almost **every day** for six months, and you never date anyone, and no one ever calls you*” [1, p. 311] (Окрім прислівника *every day*, що вказує на частоту повторювання дії, маємо *for*, який вказує на протяжність дії, тобто конструкція *for six months* показує читачеві протяжність витраченого часу на якусь дію).

“*A brisk nurse named Sonia Browne comes **once a day** to change the dressings and to give advice, but as soon as she vanishes into her red Volkswagen Beetle Henry subsides into his vacant-lot persona*” [1, p. 339] (Маємо вислів *once a day*, який вказує на повторюваність дії, а також *as soon as* вказує на те, що якась дія розпочалась відразу після закінчення попередньої).

2) До другої групи належать слова, які не вказують конкретний момент часу. До них належать: *always*, *seldom*, *sometimes*, *often*, *never*, *still*, *etc.*

“*Stealing will **sometimes** land you in jail, but explaining is more tedious and time-consuming and involves lying anyway, and also **sometimes** results in being hauled off to jail, so what the hell*” [1, p. 5].

“*I have **never** meet anyone from my future before, much less Botticelli who has encourage me 152 times*” [1, p. 11].

“Clare is intrigued, as *always*, with the notion that I have recently visited some other Clare, older or younger” [1, p. 298].

“Although I *often* refuse to tell Claire things, I *seldom* actually lie to her” [1, p. 303].

Кожен із наведених вище прикладів вказує на частоту повторюваності дії. Вони використані, щоб показати періодичність, з якою герої виконують ту чи іншу дію. Це дає читачеві змогу краще зрозуміти персонажів, їхні звички та характери.

Для позначення часових проміжків у мові використовуються іменники, що відображають як конкретну тривалість, так і циклічні повторення. Ці іменники поділяються на дві групи: з чітко визначеною тривалістю (*second, minute, hour, day, night, week, month, year, decade, century*) та з невизначеною або відносною (*moment, instant, twinkling, epoch, era, time, age, eternity*) [7, с. 11].

1. Отже, до фіксованих іменників належать назви часових одиниць: *a second* – секунда, *a minute* – хвилина, *an hour* – година, *a day* – день, *a week* – тиждень, *a month* – місяць, *a year* – рік, *a century* – століття та інші. Це замкнута група слів, які є часовими відрізками. Їх називають фіксованими, бо всі вони містять у собі певну кількість попередніх одиниць: *a week – 7 days, a year – 12 months, a century – 100 years*.

“I do it again, hard enough to leave a white and red mark that lingers for some *seconds* and then vanishes” [1, p. 52] (Конструкція *for some seconds* вказує на тривалість часу, а сам іменник *seconds* – на відрізок часу).

“For all you know, you crushed the car, and just then, we both spend a *year* in traction” [1, p. 67] (Іменник *year* вказує на сталий відрізок часу, тобто 12 місяців).

“I’m alone, and it’s perfect summer night in an unknown *year*” [1, p. 194] (У цьому прикладі *year* ніяк не конкретизує час, натомість маємо *summer night*, що вказує пору року та частину доби).

2. Ще одна група іменників, яку відносять до фіксованих, – це слова, які виражають певні відрізки часу. В українській мові вони виражаються словами, які складаються з назви числа та іменника (тридцятиріччя, семиріччя, п’ятихвилинка). В англійській мові до цієї підгрупи входять такі слова, як: *century* (утворено від латинського *centum* – сотня), *bicentenary* – двохсотріччя, *biennial* – подія, яка відбувається один раз у два роки. А також такі поняття, як: *seventies* – сімдесяті роки, *nineties* – дев’яності роки, *thirties* – тридцяті роки тощо [8, с. 402].

“My expectations veer in the direction of the late *seventies* or early *eighties*” [1, p. 54] (*Seventies* та *eighties* вказують на період довжиною в 10 років, тому прислівники *late* та *early* допомагають зменшити обсяг цих років).

“He lived in the *thirteenth century* and taught at the University of Paris” [1, p. 56] (Іменник *century* також несе у собі великий обсяг часу, 100 років, неможливо знати, про які саме роки йдеться).

3. До фіксованих також належать частини доби, адже кожна містить у собі сталу кількість годин: *day* – день, *night* – ніч, *morning* – ранок, *evening* – вечір, *afternoon* – після полудня, *dawn* – світанок, *daybreak* – світанок, *noon* – опівдні, *midnight* – північ та інші [9, p. 136].

“We have a long **afternoon** and **evening** to frivol as we will, and so we have come to one of the great art museums of the world for a little lesson in pick-pocketing” [1, p. 38] (У прикладі наведені назви частин доби, які вказують на певні періоди часу та складаються з певної кількості годин).

“I get up at **dawn**, put on slacks and a sweater, brush my hair, make toast, and tea, and sit looking at the lake, wondering if he will come today” [1, p. 380] (Окрім іменника такої групи, маємо прислівник *today*, який вказує на день, коли відбувається дія, а *dawn* уже точніше конкретизує, в якій саме частині дня).

4. Наступна група належить до нефіксованих, адже включає у себе невизначені відрізки часу. Наприклад, такі як: *epoch* – епоха, *era* – ера, *eternity* – вічність, *eye-wink* – мить, *time* – час, *moment* – момент [10, с. 447].

“Each **moment** that I wait feels like a year, an **eternity**” [1, p. 5] (Іменники *moment* та *eternity*, зазначені у прикладі, не вказують на конкретний час, вони є невизначеними).

“There is a comfortable **moment** when we just sit there and look at each other” [1, p. 16] (*Moment* вжито у значенні «час»).

“I have a panoramic view of the dance floor for a mighty **eternity**” [1, p. 113] (Автор застосувала прийменник *for*, що вказує на протяжність дії, протягом вказаного часу).

5. Наступні декілька груп є закритими, це назви пір року, місяців та днів тижня: *autumn*, *winter*, *spring*, *summer*, *October*, *April*, *August*, *Monday*, *Saturday*, etc. Закритими вони називаються, бо кількість таких слів стала (місяців 12, днів тижня 7).

“It’s late **summer**, all the flowers and grasses are up to my chest” [1, p. 54] (Іменник *summer* вказує на сталий, загальновідомий, час, а прикметник *late* у комбінації з ним більш конкретно вказує період).

“Where are you from?” I ask.

“**August**, 2006” [1, p. 329].

За звичайних обставин на запитання: «Звідки ти?» відповідають місцем, але не в цьому прикладі. В цьому випадку уточнюється час, коли прибув герой.

6. Також є група слів, які включають у себе назви часових періодів стосовно цього моменту. Це, наприклад, такі слова, як: *antiquity* – давнина, *antecedent* – попереднє, *contemporaneity* – сучасність, *future* – майбутнє, *past* – минуле [11].

“Everything is in the **future** for him” [1, p. 8] (В цьому випадку *future* вказує на те, що дія ще не відбулась, але відбудеться в майбутньому).

“I came from the **future**. I am a time traveler. In the **future** we are friends” [1, p. 30] (Тут *future* вказує на час, з якого герой прийшов у чиєсь теперішнє).

7. Ще одна група, яка вказує на певний період часу в житті людини: *babyhood* – дитинство, *childhood* – дитинство, *youth* – молодість, *anility* – старість та інші [12, с. 16].

“I had spent my **childhood** thus far being carted around the capital cities of Europe” [1, p. 22].

“I cast about and come up with my most recent sojourn into Clare’s **childhood**” [1, p. 284].

В обох прикладах *childhood* вказує на певний період життя героїв. Навіть за відсутності конкретно вказаних дат чи днів можна зрозуміти, в який період відбувалася та чи інша дія.

Отже, бачимо, що Одрі Ніффенеггер наповнила роман “The Time Traveler’s Wife” різноманітними лексичними одиницями для вираження часу. Це дозволяє читачу краще орієнтуватися в непростій хронології твору.

Після свого першого роману “The Time Traveler’s Wife” Одрі Ніффенеггер написала другий роман “Her Fearful Symmetry” (2009 р). Це містична історія про привидів і сімейні таємниці, про переповнений тінями минулого мегаполіс, про любов, над якою не має влади навіть смерть. Перейдемо до розгляду мовних засобів вираження часу у романі “Her Fearful Symmetry” [13]. У цьому творі Одрі Ніффенеггер також використовує різноманітні лексичні засоби вираження часу. До таких належать прислівники та прийменники часу, іменники, а також граматичні форми дієслова, котрі вказують на минуле, теперішнє чи майбутнє.

Письменниця використала такі прийменники, як *at*, для зазначення часу. Зокрема: “*Valentina had never been in Westminster at night*” [13, p. 202];

“*It was just fear, and pride, that kept us apart at the end*” [13, p. 296];

“*There was a baby grand piano (the twins were distinctly unmusical) and a vast Persian rug which was chrysanthemum-patterned, soft to the touch, and had at one time been deep red, now faded in most places to dull pink*” [13, p. 84].

Прийменники *on* та *in*. *On* вживається, коли потрібно вказати конкретну дату, день тижня чи особливий день, наприклад день народження. *In* вказує на певні моменти часу, не конкретизуючи день чи годину [14].

“*Yes*”, he replied. “*The funeral is on Monday at eleven*” [13, p. 210]:

“*Julia had stopped attending classes in the spring semester, and when she was asked to leave Valentina came home with her*” [13, p. 37];

“*In 1800, London’s population was approximately one million*” [13, p. 154].

Прийменник *for*, який вказує на безперервну дію, яка відбувалася протягом певного періоду часу, не виходячи за його межі: “*She sat looking at the lake for a while*” [13, p. 7]; “*For two days everyone avoided one another*” [13, p. 272].

Прийменник *since* вказує на момент у минулому, з якого почалася якась дія [15]: “*She looked at them briefly (or in their direction; Valentina wasn’t sure the kitten could see them, since the moon had moved and they now sat in shadow)*” [13, p. 150].

Прийменники *during* та *while*. *During* вказує, що якась дія відбувається протягом певного відрізка часу, а *while* вказує на дію, яка відбувалась паралельно з іншою. Наприклад, “*It was during this period that Robert began to see children in the cemetery in the evenings*” [13, p. 52].

Прийменник *while* вказує на одночасність двох дій. Доки відбувалася одна дія, друга відбувалася паралельно з нею. Наприклад: “*While Julia chose boys who weren’t interested in her and then chased them, Valentina dreamily ignored them all and won hearts*” [13, p. 121].

Прийменник *by* говорить, що якась подія має відбутися до зазначеного часу або події: “**By the time** I returned to London I disliked Jack intensely, and I was disgusted with Elspeth for insisting that we go through with the pregnancy (I wanted to have an abortion)” [13, p. 296].

Прийменник *until* використовується, щоб сказати, що якась дія буде тривати до якогось конкретного моменту або до початку іншої дії: “The twins inherit most of the estate, but **not until they’re twenty-one**, at the end of this year” [13, p. 59]. Також у цьому прикладі вжито словосполучення *at the end*, що вказує на закінчення певного періоду.

Також Одрі Ніффенеггер використала прислівники визначеного, невизначеного та тривалого часу [16, с. 13]. Перші, найпоширеніші прислівники часу, які вказують на конкретний момент у минулому, теперішньому або майбутньому і виражаються словами: *now, today, yesterday, tomorrow* тощо. Наприклад: “**Today** was shaping up to be a good day” [13, p. 21]; “I’ll ring up someone first thing **tomorrow**” [13, p. 119]; “I never wrote back until **last year**, as I told you” [13, p. 296]; “He had taken the key to the Noblin mausoleum from Elspeth’s desk **a week ago**” [13, p. 332].

Інші прислівники показують, коли стосовно теперішнього часу відбувалась та чи інша подія. До таких належать: *yet, already, still, before, after, lately, recently, soon, previously, at last, at ones, soon* та інші. Прислівники тривалого часу, такі як *ago, all day/night long, (not) any more, (not) any longer, no longer, no more*, вказують на протяжність дії. А також можуть виражатися сполученнями з прийменниками *by, during, for, to, till, since* [17, с. 60].

Наприклад, “Some parts of her body seemed more alive than others, as though her soul had not quite spread all the way through her body **yet**” [13, p. 341]; “Two of her friends had broken their hips **recently**, so she had temporarily modified her habit of striding boldly wherever she went” [13, p. 60].

Прислівники частоти дії, які виражаються словами: *daily, annually, every day/hour/year, once a week/month, always, seldom, sometimes, often, never, still*. Наприклад: “Julia was struck by how calm everyone was, as though they all did this **every day** at 6:30 p.m.; perhaps they did” [13, p. 172]; “She had **seldom** been in church unless someone was dead or being wed; in retrospect she felt even more remiss because St. Michael’s was practically next door” [13, p. 70].

Також письменниця використала іменники, що вказують на час. Вони бувають фіксовані або нефіксовані. До фіксованих належать назви часових одиниць [17, p. 16]: *second, minute, hour, day, night, week, month, year, decade, century*. Нефіксовані включають у себе невизначені відрізки часу, такі як: *moment, instant, twinkling, epoch, era, time, age, eternity*.

Наприклад: “Robert had only been asleep **for an hour** or so, and it took him some time to become aware of the knocking at his door” [13, p. 228]; “She wondered if she was going to be stuck in her flat **for all eternity**” [13, p. 70].

Також трапляються іменники часу, що належать до закритих (бо кількість таких слів стала). Це назви пір року, місяців, днів тижня. Та іменники, що

вказують на певний період часу в житті людини: *babyhood, childhood, youth, anility* та інші: “*I come from a family of aunts, I spent my **childhood** being ordered about by women*” [13, p. 200].

Висновки й перспективи подальшого дослідження. Для створення часопросторової картини в романах Одрі Ніффенеггер використовуються різноманітні лексичні засоби, зокрема числівники, прислівники, іменники та прийменники часу та місця, які часто взаємодіють між собою. Іменники, що позначають час, можуть бути як фіксованими, так і нефіксованими. Прислівники часу описують час, тривалість, початок та кінець дії, а також її повторюваність та поділяються на прислівники визначеного, невизначеного часу та тривалості. Прийменники та прислівники місця вказують на розташування та напрямок. Іменники, що описують простір, варіюються від узагальнених до конкретних, таких як астрономічні об’єкти, ландшафти, назви населених пунктів, сторони світу, шляхи, приміщення, предмети тощо. Загалом, лексичні засоби вираження часу в романах Одрі Ніффенеггер є потужним інструментом для створення художнього світу, де час втрачає свою звичну лінійність та стає багатовимірним, суб’єктивним та емоційно забарвленим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Niffenegger A. *The Time Traveler’s Wife*. San Francisco : MacAdam/Cage, 2003. 253 p.
2. Гошилик Н.С. Схемні образи часу в сучасній англійській мові : монографія. Івано-Франківськ : НАІР, 2013. 220 с.
3. Лаговська В.О., Олейнікова Г.О. Історія дослідження хронотопу. *Науковий вісник ХДУ. Серія : Германістика та міжкультурна комунікація*. 2023. № 1. С. 29–34. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2023-1-4>.
4. Борисова Н. Мовно-стилістичні засоби вербалізації образу головної героїні в романі Джоджо Мойєс «Paris for one». *Молодий вчений*. 2020. № 4 (80). С. 633–637. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-4-80-131>.
5. Бакуменко О.О., Бондар А.Ю. Засоби вираження категорії часу в англійській мові. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/134/4227/8893-1> (дата звернення: 13.12.2024). DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-110-7-27>
6. Савчук А. Мовні засоби вираження часу та простору у романі Одрі Ніффенеггер «The time traveler’s wife». *Міжкультурна комунікація і перекладознавство: точки дотику та перспективи розвитку*. Переяслав, 2021. С. 215–219.
7. Бабенко А. Художній час у літературному творі. *Наукові розвідки студентів факультету іноземної філології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди*. 2020. Вип. 1. С. 11–12.
8. Ігіна О.В., Рута А.Є. Лексико-граматичні особливості реалізації категорії часу в постмодерністському художньому романі Одрі Ніффенеггер «Дружина мандрівника у часі». *Modern problems of science, education and society : Proceedings*

of the 6th International scientific and practical conference. SPC «Sci-conf.com.ua». Kyiv, 2023. P. 399–405.

9. Crystal D. Words in Time and Place: Exploring Language Through the Historical Thesaurus of the Oxford English Dictionary. Oxford : Oxford University Press, 2013. 304 p.

10. Ускова Т.О., Баласанян О.Д., Карабітська Н.О. Лексико-граматичні засоби вираження темпоральності та їх відтворення при перекладі. *Вісник науки та освіти. Серія «Філологія»*. 2024. Вип. № 9(27). С. 440–453. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-9\(27\)-440-452](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-9(27)-440-452).

11. Klein W. Time in Language, Language in Time URL: <http://www.iapsych.com/articles/klein2008.pdf> (дата звернення: 11.12.2024).

12. Ладовиря В. Ю. Лексичні засоби вираження художнього простору та часу в диалогії «Room at the Top» та «Life at the Top» Джона Брейна. Одеса, 2023. 88 с.

13. Niffenegger A. Her Fearful Symmetry. Random House, 2010. 496 p.

14. Munger D. Language and Time: More on whether the Future is Literally in Front of Us. URL: http://scienceblogs.com/cognitivedaily/2006/06/language_and_time_more_on_whetp (дата звернення: 11.12.2024).

15. Evans V. The Meaning of Time: Polysemy, the Lexicon and Conceptual Structure. URL: <http://www.vyvevans.net/meaningoftime.pdf> (дата звернення: 11.12.2024).

16. Segal E. Time Travel Stories as a Challenge to Narratology: The Case of The Time Traveler's Wife. Tel Aviv : Porter Institute for Poetics and Semiotics, 2016. 32 p.

17. Олейнікова Г. Композиційно-мовленнєві форми як одиниці членування художнього тексту. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2021. № 47. С. 57–62.

REFERENCES

1. Niffenegger, A. (2013). The Time Traveler's Wife. San Francisco: Zola Books. 537 p.

2. Hoshylyk, N.S. (2013). Skhemni obrazy chasu v suchasni angliiskii movi [Schematic images of time in modern English]. Ivano-Frankivsk: NAIR. 220 p. [in Ukrainian].

3. Lahovska, V.O. & Oleinikova, G.O. (2023). Istoriia doslidzhennia khronotopu [History of chronotope study]. *Naukovyi visnyk KhDU Seriia Germanistyka ta mizhkulturna komunikatsiia [Scientific Bulletin of KhSU Series Germanic Studies and Intercultural Communication]*. 1 (2023). P. 29–34. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2023-1-4> [in Ukrainian].

4. Borysova, N. (2020). Movno-stylistychni zasoby verbalizatsii obrazu golovnoi geroini v romani Dzhodzho Mojyes «Paris for one» [Linguistic and stylistic means of verbalizing the image of the main character in the novel “Paris for one” by Jojo Moyes]. *Molodyi vchenyi [Young scientist]*. 4 (80). P. 633–637. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-4-80-131> [in Ukrainian].

5. Bakumenko, O.O. & Bondar, A.Yu. Zasoby vyrazhennia kategorii chasu v angliiskii movi [Means of expressing the category of time in English]. Retrieved from: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/134/4227/8893-1> (Last accessed: 13.12.2024). DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-110-7-27> [in Ukrainian].
6. Savchuk, A. (2021). Movni zasoby vyrazhennia chasu ta prostoru u romani Odri Niffenegger «The time traveler's wife» [Linguistic means of expressing time and space in Audrey Niffenegger's novel "The Time Traveler's Wife"]. *Mizhkulturna komunikatsiia i perekladoznavstvo: tochky dotyku ta perspektyvy rozvytku [Intercultural Communication and Translation Studies: Points of Contact and Prospects for Development]*. Pereiaslav. P. 215–219 [in Ukrainian].
7. Babenko, A. (2020). Khudozhnii chas u literaturnomu tvori [Artistic time in a literary work]. *Naukovi rozvidky studentiv fakultetu inozemnoi filologii Kharkivskogo nacionalnogo pedagogichnogo universytetu imeni H.S. Skovorody [Scientific research of students of the Faculty of Foreign Philology of H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University]*. Vol. 1. P. 11–12 [in Ukrainian].
8. Ihina, O.V. & Ruta, A.Ye. (2023). Leksyko-gramatychni osoblyvosti realizatsii kategorii chasu v postmodernistskomu khudozhniomu romani Odri Niffenegger «Druzhyna mandrivnyka u chasi» [Lexical and grammatical features of the realization of the time category in the postmodern fiction novel by Audrey Niffenegger "The Time Traveler's Wife"]. *Modern problems of science, education and society: Proceedings of the 6th International scientific and practical conference. SPC "Sci-conf.com.ua"*. Kyiv. P. 399–405 [in Ukrainian].
9. Crystal, D. (2013). Words in Time and Place: Exploring Language Through the Historical Thesaurus of the Oxford English Dictionary. Oxford: Oxford University Press. 304 p.
10. Uskova, T.O., Balasanian, O.D. & Karabitskova, N.O. (2024). Leksyko-hramatychni zasoby vyrazhennia temporalnosti ta yikh vidtvorennia pry perekladi [Lexico-grammatical means of expressing temporality and their reproduction in translation]. *Visnyk nauky ta osvity. Seriia «Filolohiia» [Bulletin of Science and Education. Series "Philology"]*. 9(27). P. 440–453 [in Ukrainian].
11. Klein, W. Time in Language, Language in Time. Retrieved from: <http://www.iapsych.com/articles/klein2008.pdf> (Last accessed: 11.12.2024).
12. Ladovyria, V. Yu. (2023). Leksychni zasoby vyrazhennia khudozhnioho prostoru ta chasu v dylozii "Room at the Top" ta "Life at the Top" Dzhona Breina [Lexical means of expressing artistic space and time in the dilogy "Room at the Top" and "Life at the Top" by John Braine]. Odesa. 88 p. [in Ukrainian].
13. Niffenegger, A. (2010). Her Fearful Symmetry. Random House. 496 p.
14. Munger, D. Language and Time: More on whether the Future is Literally in Front of Us. Retrieved from: http://scienceblogs.com/cognitivedaily/2006/06/language_and_time_more_on_whetp (Last accessed: 11.12.2024).
15. Evans, V. The Meaning of Time: Polysemy, the Lexicon and Conceptual Structure. Retrieved from: <http://www.vyvevans.net/meaningoftime.pdf> (Last accessed: 11.12.2024).

16. Segal, E. (2016). Time Travel Stories as a Challenge to Narratology: The Case of The Time Traveler's Wife. Tel Aviv: Porter Institute for Poetics and Semiotics. 32 p.
17. Oleinikova, H. (2021). Kompozytsiino-movlennievi formy yak odyntyshi chlenuvannia khudozhniogo tekstu [Compositional and Speech Forms as Units of Division of a Literary Text]. *Naukovyi visnyk Izmailskogo derzhavnoho humanitarnoho universytetu [Scientific Bulletin of Izmail State University of the Humanities]*. 47. P. 57–62 [in Ukrainian].